

Seadus ja Kohus.

Õigusteadline ajakiri.

Ilmub üks kord kuus.

Toimetus ja talitus Tallinnas,

S. Turul nr. 16, raekoja vastas.

Tegew toimetaja: wannutatud advokaat **M. Uung.**

Tegewa toimetaja kirjade aadress: Ревель, Wiru uul. nr. 13.

№ 7 (12)

Detsember.

1912.

Kalapüüdmise õigusest.

Rein Eliafer.

Seda, kes wõerastes wetes kalu julgeb püüda, nuhtleb meie Trahwiseadus kuni 25-rublalise trahwiga (Trahwis., § 146) Peale raharahwi on jarnane kalapüüdja kohustatud wete omanikule kahjutasu maksma.

Sellest järgneb, et meil on weesid, mis eraomanduses seisawad, ja et siin kalapüüdmise õigus muud midagi ei ole kui üks wete omanduseõiguse kälg. Omanduseks nimetatakse ju õigust asja üle täielikult walitseda, s. o. õigust teda omaks pidada ning tarwitada, temast kõiki wõimalikta kasusid saada, teda käsutada (распоряжаться) ja wõera wõimu alt selleks seatud torra järele tagasi nõuda (Wali eraõigus, III l. § 707). Weesid, kui ta teatawat asja, wõib ta nii mitmel wiisil tarwitada; nendes, näituseks, wõib supelda, pesu pesta, tarja joota, hobusid ujutada, wõib laewa wõi lootsituga sõita, puid parwetada, linu leotada jne. jne. Wõib muidugi ka kalu ning wähesid püüda, kui neid seal olemas on. Kõike seda ja palju muud weel wõib wete omanik oma omanduseõiguse põhjal teha. Omanduseõigus on seaduse järele senikaua piiramata, s. o. asja omanik wõib oma asja üle enese heaksarwamise järele senikaua walitseda, kui seda waliwõimiseõigust seaduse poolt eht era kahtmise läbi kiitendatud ei ole (Seals., § 708).

Kiitendused wõiwad oma siju poolest wäga ja wäga mitmesugused olla, kuid kahjalastel kordabel tuleb neid omanikkude kasuks seletada, s. o. tuleb arwata, et newad omaniku waliwõimiseõigust wõimalikult wähe piirendawad (Seals., § 708).

Kuid mitte alati ning igal pool ei ole inimesesugu nii wiisi kalapüüdmise õiguse peale waadanud. Peatan siinkohal ainult wana roomlaste waate juures selle asja kohta, sest et Rooma õiguse mõju paljude maksimate seaduste peale, ipeäraniis aga meie Walti eraõiguse III kõite peale, wäga suur on olnud. Roomlaste arwates ei olnud weed mitte

niisugune asi, mida üffit isit wõis enesele omandada, s. o. oma täielise walissemise alla saada, waid need olivad kas riigi eht kõigi inimeste päralt olewad asjad, nagu seda õht eht awalitub teed on. Nagu õhtu iga inimene niipalju kui ta tahtis wabalt sisse hingata wõis, teed mõõda igamees kas hobusega eht jala, õffel wõi päewa ajal läia tohtis, niisama wõis ta igauks weesid, jõgesid, ojasid ning meresid wabalt tarwitada; wõis nendes muu seas ka wabalt kalu püüda. Metsloomad, kalad ning linnud ei olnud senikaua, kui nad wabaduses wiibisid, kellegi üffitu isitu eraomandus, waid neid loeti „mitte kellegi asjades“ (res nullius). Kuna weed eraomanduse asjaks Rooma seaduse järele saada ei wõinudki, langesid metsloomad, kalad ning linnud selle eraomanduseks, kes neid esimesena kinni püüdis. Iseenesest mõista, et sarnase waate juures trahwist ning kahjutajust kalapüüdmise eest wõerasites wetes juttu ei wõinud olla: kellegil üffitul isitul ei olnud wete peale enam õigust, kui teisel; kellegil ei olnud samuti ka kalade üle enne nende kinnipüüdmist mingisugust õigust, ja sellepärast ei wõinud ka keegi erasit teise kalapüüdmist takistada eht tema käest kahjutasu nõuda.

Selle Rooma waate mõju wete õiguse peale leiame praegugi weel mitmest Lääne-Europa riigi seadusest. Nii, näituseks, loewad Italia, Austria, mõnede Saksamaa riikide ning Schweitsi kantonide seadused kõiti jooksmaid weesid riigi omanduseks, kuna Prantsusmaa ja suurema osa Saksamaa riikide seaduste järele üksnes laewaõigulised ning parwetuselised jões seda on.*) Kuidas neis maades kalapüüdmise õigus korraldatud on ja kui palju Rooma waade selles asjas mõjunud on, ei ole, kahjuks, mitte wõimalik, siin ette tuua, sest see teeks kirjatöö pikemaks, kui ruum lubab. Niisama ei hakka ma siin seba küsimust Sise-Wenemaa seaduse (S. R. X t., 1 j.) seisuhalt arutama, sest et jellel seasusel meie Balti eradõigusega wäga wähe ühist on.

Nõnda siis, kalu wõib meil ilma trahwi kartuseta üksnes oma wetes püüda. Kelle oma on aga see eht teine weefogu? Mitte kõit weefogud ei ole Balti eradõiguse järele omandatavad asjad, waid ainult teatavad weed. Siin on wana Rooma õigusline printsiip, et west kellegi erasitu omandus ei ole, kaunis laialt piiratud, sest üksnes merd, Peipsjärwe ning Kuuramaal kuut (6) nõnda nimetatud waba järwe ei wõi meil keegi omale omandada (§ 1011), kuna aga muud weed, nagu kõit järwed, jões ja ojad omandatavad on (§ 1012 ja 1013). Seaduseparagrafid, mis meil Rooma mõistete wastamisi seiswa põhjusmõtte maksaks tunnistawad, kolawad järgmiselt: „Weed, nii seiswad, kui ka jookswad, mis ühe maaomaniku walissemise piirkonnades olemas on, on ainult tema päralt, ja tal on õigus neid oma arandgemise järele tarwitada“ (§ 1012); „Jookswad ja seiswad weed, mis mitme omaniku maadest läbi jooksewad eht neid uhawad, on nende üleüldine omandus, ja igauhel nendest on wõimalus seda osa heist tarwitada, mis tema walissemise piirkonnast läbi jookseb eht seda uhab“ (§ 1013). Need kaks seaduseparagrafi on meie Balti eradõiguses need alused,

*) Waata: „Русская энциклопедия, т. IV, lehek. 281.“

mille peal terwe meie kalapiüdmise õigus peaaajalikult põhjeneb, sest olgugi, et meie seaduse järele kalad niisuguste asjade hulka kuuluvad, mis peremeesteta on ja mis alles pärast kinnipüüdmist kinnipüüdjä omaks saavad (vaata par. 591, 715, 716 ja järgm. ning nende allikad), annavad fiiski 724 ja 1031 paragrafid maaomanikule õiguse kala-püüdmist igale kõrwalisele isikule oma pürides ära feelata. Just nende paragrafide tähtsust filmas pidades, luban ma natuke pikemalt nende sifu arutada.

Harilikult saadakse meil nendest paragrafidest nii wiisi aru, et seaduseandja siin ainult neid juhtumisi ette on näinud, kus wete kohta selles mõttes tahtlus wõib tulla, et teada ei ole, kelle omandus nad on. Niisugusest tahtluse kõrwaldamise etteäranägemisest seaduses järelda-takse seda, et wete peale meie eradiiguse seisukohalt mitte kui õiguslikelt iseseiswa asja peale waadata ei tule, waid kui kindla-maa, kalda kõr-wal-asja (побочная вещь) peale. Kõik see, mis peaaaja kohta maksew, maksab iseenesest, ilma ühegi kokkuleppimijeta, ka tema kõrwal-asja kohta, kuid üksnes senitaua, kui kõrwal-asi peaaajast lahutatud ei ole (§ 550). Selle seletuse järele kujuneks asi järgmiselt: müüb keegi järwe eht jõekaldast teisele tüki maad ära, mis kuni weeni ulatab, siis tuleb armata, et selle tüki ka §§ 1012 ja 1013 äranähtud osa wett ühes on müüdud, kui wee kohta iseäralist kokkuleppimist müüja ning ostja wahel maha ei ole tehtud, mille järele wesi maatükist lahutatud ning täiesti iseseiswaks asjaks oleks muudetud olnud. Kokkuleppimine wee maast lahutamise kohta wõib mitmel wiisil sündida. Pooled wõiwad, näi-tuselt, otsekohese lepingu selle kohta teha, kus nende tahtmine sõnadega oleks awaldatud; nad wõiwad aga oma tahtmist ka üksnes oma regu-des awaldada. Kui palju ei ole talukohtasid, mis jõgede eht järwede kallastel asuwad. Wee ning talukohta pärast olewa maa wahel seisab kaardi peal punane joon, misõiguse joonega harilikult koha piirifid ära tähendatakse. Peale punase joone kaardi peal on mõnikord looduses kallast mööda wee äärde ka ristikiwid pandud; sagedamini ei ole seda aga mitte tehtud, niisama nagu weekogu suurus wäga harwa wälja rehtenda-tud ja koha kirjeldusesse ülestähendatud on. Tekkib küsimus, kas on sarnasel korral kalda omanik ühes kaldal asuwa taluga wee omale ostnud, wõi mitte. Walitsew senat ühes oma otsuses 1899 a. № 19 (Wirtsjärwe kaldal asuwa Kujja talu asjas Walguta mõisaga) on seletanud, et sarnased teguwisid, nagu punane joon kaardi peal, risti-kiwid looduses, weekogu suuruse ülestähendamatus koha kirjelduses, seda peawad tõendama, et wesi kaldast lahutatud on ning et kalda omanik wett ostnud ei ole. Selle senati otsuse järele on wesi Balti eraseaduse järele niisugune kalda kõrwal-asi, mida wabalt iseseiswaks asjaks wõib muuta. Sarnaselt muutmiselt ei ole tarwis oma tahtmist teatawas vormis (näit., sõnadega,) awaldada, waid seda wõib igal wiisil teha.

Mina ei tahaks selle seletusega kõige parema meelega leppida, sest minu arwates ei seija ta meie seadusega just mitte kõige täielise-mas kokkufõlas.

Kõige pealt ei ole küllalt põhjendatud see arvamine, nagu oleks wefi Balti erasõiguse järele kalda kõrwal-asi.

Kui meie need seaduseparagrafid läbi loeme, mis III lõites asjade jagunemist peaaug kõrwal-asjadeks käsitlevad (§§ 547—584), siis peame vastuotja arvamisele jõudma. „Peaasjadeks nimetatakse neid, mis iseseiswa õiguslise asja (objekti) sünnitawad. Kõik see aga, mis üksnes peaaug läbi olemas on, eht tema päralt on, eht mõnel teisel wiisil temaga ühenduses seisab (548), loetakse kõrwal-asjaks“ (547). „Kõrwal-asjade hulgas tuleb tähele panna: 1) niisugusid, mis peaaug ja tuumakama ning ärawõtmata osa tekitawad, nende hulgas juurde-*lastu* (accessio) kisas mõttes; 2) tema wiljasid eht teiseid; 3) neid iseseiswaid asju, mis peaaug ärawõtmata osa ei tekitä, mida aga siiski tema juurde arwatakse ja mis temast ära olenewad; 4) peaaug peale tarwitatud kulusid ning tema peal *lastu*waid kohustusi“ (§ 548).

Meil on harjutud mõtlema, et weefogude ning nende kallaste eht õigemini kalda asuwa maatükide õiguslist wahelorda 548 par. p. 3 järele klassifitseerida tuleb, s. o., meie harilikult mõlemise järele on weefogu iseseisew asi, mida seodus üksnes teatawatel koradadel, nimelt, kui tahtlus tekitab nende omaniku üle, kalda juurde arwab, mis sugust seaduslist wahelorda aga erasõiguse kookuleppimise läbi muuta wõib ja tohib, sest et wefi, weefogu, kalda tuumakamat ning temast ärawõtmata osa ei tekitä.

Tahes eht tahtmata ärtab nüüd küsimus, mis päraft arwab Balti eraseadus wett „teatawatel koradadel“ kalda juurde, kas selle päraft, et ta ieda kalda kõrwal-asjaks loeb eht on selleks mingisugune muu põhjus mõduandew? Kas wõib seaduse „arwamist“ selle asja kookuleppimise teel muuta wõi mitte?

Iseseisew asi muutub teise kõrwal-asjaks eht päralt-asjaks (принадлежность) ainult siis, kui tema otstarbeks on seda teist asja teemida ja kui ta wiimasega alatises ühenduses olles oma loomulikkude omadustega sellele ülesandele ka wastab (§ 557). Ühendus peaaug ja kõrwal-asja wahel ei pruugi mitte iga korad füsiline olla, waid ta wõib ka materiel sidemeta aset leida, näit, ühe üleüldise nime kaudu (§ 558) Minult wälispidine koke asja ühendamine eht nende teine teise jaoks määramine omaniku lihtsa woli läbi ei muuda weel kummagi nendest teise päralt-asjaks. Selleks on tingimata tarwis, et lõik 557. paragrafis tähendatud tingimised korraga aset leiakiwad (§ 559). Küsimus, kas ühte asja teise päralt-asjaks tunnistada tuleb eht mitte, otustatakse seaduse eri koraduste põhjal (§ 562 ja järgm.), nii palju kui wiimasel wastuaidlemata kohaline komme eht selgeste wäljabeldud omaniku tahtmine wastu ei räägi (§ 561).

Kui meie eespool ettetoodud seaduste määruste seisukohalt tahawime küsida, kas wefi järwes eht jões on siis kalda päralt-asi § 557 mõttes, siis tuleb minu arwates selle peale eitawalt wastata. See asjaolu, et wefi kaldaga füsilises ühenduses seisab ja et kalda omaniku lihtsa

tahtmise läbi weeloguist wetti kaldal asuwa koha lastmises tarwitada saab, ei räägi weel sugugi, et weelogu otstarbeks on kaldal asuwat maatükki teenida ja et tema oma loomulikkude omadustega sellele ülesandele ta täieste wastab. Ka meie eraõigus nähtawaste ei waata wete kogude, kui kallaste päralt-asjade peale, olgugi ainult teatawatel kordadel, sest muidu oleks weel paragraf 568-as, kus nendest liikumata warandustest, mis maakoha päralt-asjadeks lugeda tuleb, jutt on, ringimata päralt-asjadena nimetatud pidanud olema. Arwata, et siin mõnesuguse kogemata wäljajätmisega tegemist on, ei wõi esiteks jellepärast et paragrafides saartest juttu on, mis igale ühele muidugi koha wetti meelde tuletawad, teiseks jellepärast, et meie III kõite kokkuseadjatel wäga heaste Wene X t. I. jaw 387. paragraf, mis III kõite kokkuseadmise ajal juba seadusena maksis, teada oli. Wiimases paragrafis arwab Wene seadus jõesid, järwesid, tiiksid, soosid, teesid ning allikaid maa päralt-asjadeks. Iseäralist kommet wetti maa kõrwal ehk päralt-asjaks lugeda, ja pealegi weel wastuwaidlemata kujul, ei ole meil ka olemas. Niisama ei wõi küsimuse üleüldiselt seisukohalt otustamise juures neid üksikuid juhtumisi mõdeduandwateks lugeda, kus maanomani oma maa peal tõeate teatawa weelogu on loonud, mille ülesandeks oleks maakohhta teenida, näituseks, linaleotused, kunstliised niitude niisutamise sijseseaded jne. Siin peab ainult loomulikka weelogusid filmas pidama, mille loomise juures kalda omanik iseäralist waewa ei ole näinud, ja mida ta kord oma enese isiku, teine kord oma koha kasuks tarwitab, mõni kord aga koguni mitte.

Kui Balti eraõiguse III kõite loojad wete peale mitte kui maa päralt-asja peale ei waadanud, mis peawad siis 1012 ja 1013 paragrafid selles kõites tähendama? Mis jaoks määrab seadus siis jeda ära, kelle päralt see ehk teine weelogu on, kui wesi õigusliiselt iseiseiw asi on? Tema ei määra ju kusagil mujal teiste iseisewate asjade omanikka ära, waid loeb ainult need teed üles, kuidas iga õigus- ning teguwõimuline isik asja omandada saab. Sarnane omanikkude määramine on päris wõimata, kui meie omanduseõiguse mõistes ka täielist käsutamiseõigust (право распоряженія) mõtleme. On jeda wete koha ta siiski tehrud, siis ei wõi minu arwates sellest sugugi wälja lugeda, nagu jeda Waliisew jenat oma otjuses 1899 a. № 19 ehk mõned teoreetikerid (waata S. v. Broeder, Beitrag zur Lehre vom Fischereirecht, Surjew, 1897) teewad, et wesi õigusliiselt iseiseiw asi (objekt) ei ole, waid sellest järgneb üksnes, et wete omaniku omanduseõigus kitsam on, kui omanduseõigus mõne teise asja üle, näituseks, paari faabasie ehk tofina toolide üle, ja nimelt selles mõttes, et keegi ühtegi weelogu wabalt käsutada ei saa, waid et wesi alati selle päralt peab olema, kelle oma kallas on. Et kõne all olewatel seaduseparagrafidel just see tähendus on, ja mitte teisijugune, selgub minu arwates järgmisest:

Paragrafid 1012 ja 1013 seisawad III kõite II raamatus, III jaostones, V peatükis, III osakonnas. V peatükil kannab pealkirja „Omanduse piirendamised,“ ja III osakond — „Piirendamised omanduse

tarvitamiseõiguses." Selles osakonnas on mitmesuguste asjade kohta terve rida kitsendusi üles loetud, muu seas on ka hulk paragraffid 1011-st alates, mis „wete tarvitamise õiguse piirendamisest“ räägivad.

Nagu juba ülewalpool tähendatud, on walitsemiseõigus, s. o. õigus asja üle täieline peremees olla ning temaga oma heatsarmamise järele toimetada, mida omanduseõigus asjaomanikule annab, senilaua piiramata, kui seadus ehk eraõiguse tahtmine teda nii ehk teisiti kitsendanud ei ole. Seaduse kui ka lepingu ehk testamendi teel võib omanduseõiguse ühikuid külgesid piirendada; nii, näituseks, võib tarvitamiseõigust piirendada (ei tohi nii ja nii wiisi tarvitada); võib seda ka käsutamiseõigusega teha (omanik tohib ainult sellele ja sellele oma asja müüa, võib ainult siis ja siis asja pantida); kuid võib ka mõlemad külgesid wähendada. Kui meie III kõite III jaoskonnast 3. osakonna terwelt ligemalt läbi loeme, peame tunnistama, et suurem jagu temast tarvitamiseõiguse piirendamisele on pühendatud, kuna aga ainult mõned ühikud paragraffid käsutamiseõiguse kitsenduste kohta käitwad. Nii, näituseks, paragraffid 980 ja 1011. Minu arwates peawad niisuguste hulka ka 1012 ning 1013 kuuluma. Esimene nendest paragraffidest (1012) määrab ära, kelle päralt wesi siis on, kui weefogu ümber olemä maa ühe inimese omandus on, ning wiimane (1013), kelle oma ta sel korral on, kus wesi mitme maaomaniku piiride wahel seisab ehk jookseb. Kui nende paragraffide seisukohhta meie seaduses filmast mitte ära lasta, siis peab otjusele jõudma, et wee omanikkude äramääramisel seaduse seisukohast sunduslik tähtsus on, mida waba kokkuleppimise teel, pealegi weel lepingu teel, mille tegemiseks mingisugust wormitaitmist tarwis ei ole, ära muuta ei wõi ega tohi, niisama nagu waba kokkuleppimise teel merd ehk Weipsijärwe müüdamaks asjaks teha ei saa. Ei saa ju salata, et seaduse täht ütleb: weed . . . „on ainult tema päralt,“ tema oma (принадлежатъ ему исключительно; gehören dem Grundeigentümer), ehk . . . „tegitawad nende ühise omanduse“ (составляютъ ихъ общую собственность; stehen im gemeinschaftlichen Eigenthum der angränzenden Grundherren),“ ja et siin keeldu ei ole neid nii ehk teisiti käsutada. Kuid seaduseandja mõttest saame üksnes siis aru, kui meie neid paragraffid eelseiswate ning järgnewate paragraffidega üheskoos waatame. 1011 paragraf lausub, et meri, Weipsijärw ning kuus n. n. waba järwe Kuramaal kellegi eraomanduses ei seisja ja et igauks neid wabalt tarwitada võib; teatawad kitsendused kaldaomanikkude kasuks siiski wäljaarwatud. 1012 ja 1013 paragraffid ütlemad, et teised weed selle wastu nende ja nende omad on ja et neil omanikkudel õigus on neid weefid nii ja nii tarwitada. Järgnewad paragraffid loewad tertwe rea tarvitamiseõiguse kitsendusi üles, mida neebli wete omanikud kas riigi ehk üleüldise kasuks sallima peawad. Mis 1012 ja 1013 paragraffides filma paistab, on see, et seadus seda ära määrates, kelle omad neeb ehk teised weed on, lohe juurde lisab: „ . . . ja tal on õigus neid oma äranõgemiste järele tarwitada,“ „ . . . ja igauks neist võib seda osa tarwitada.“ . . . (. . . съ

правомъ пользоваться ими по своему усмотрѣнію; . . . и каждому изъ нихъ предоставляется пользоваться тою частью; „ . . . und können von demselben ausschließlich und nach Belieben genutzt werden“; „ . . . so das jedem die Benutzung des sein Gebiet durchschneidenden oder bespülenden Theiles zusteht“). Tahakkin ustuda, et siin seaduseandja just meelega ja peaasjalikult ainult tarvitamiseõigust alla on tahtnud kriipsutada, kuna käsutamiseõigusest (о правѣ распоряженія) mitte poolt sõnagi ei ole ütelnud. Et seaduseandja siin wetti niisuguseks asjaks ei ole tahtnud muuta, mida kalda omanik oma heakäramise järele wabalt käsutada wõib, paistab minu arwates wäga selgeste 1012 ja 1013 paragr. allikatest wälja. Nii Liitwimaa maapäewa korraldused 22. septembrist 1671 a., kui ka Gestimaas Kütli- ning Maasõiguse sellekohased seadused ei ole muud, kui tolleaegsed poliitilised korraldused wete tarvitamise kohta*) ning ei määra sugugi seda ära, kelle oma see ehk teine weefogu pidi olema. Mõned nendest korraldustest, ja just need, mille peal 1012 paragraf põhjeneb, on peaaegu sõna sõnalt III kõite teistesesse paragrafidesse üle kantud (wõrble III l. § 1025 ja L. M. l. 1671 a. § 6). Kui meie aga Roomlaste waadet wete peale meelde tuleame ning ühiltasi ka seda ära ei unusta, kui suurt mõju Rooma õigus III kõite peale on awaldanud, siis tekitab tahtmata arwamine, et meie seaduse järele mitte keegi weefogu ilma kaldata iseseiswa asjana teistele müüa ei wõi, s. o., et meie seaduses weefogud, jõed, järwed ja ojad sarnased asjad on, mida seadus kallastega nii wõrt sidunud on, et ainult kalda omanikul kõige suurem „omanduse“ õigus, selles mõttes nende kohta on, et ainult tema neid kõige laiemalt tarwitada wõib, kuna kaugematel olejate tarvitamiseõigus üksnes teatawate weefogude — laewakäiguliste ning parwetusliste jõgede — peale ulatab ja pealegi veel palju kitsamas piiris. Wete käsutamiseõigust, sellega ka piiramata omanduseõigust weefogude üle, mis wõimaluse annaks, näituseks, järwedäärised maad ära müüa ning järwe enesele jätta ehk wiimast ürsifult, iseseiswa õiguslike asjana (objektina) teisele isikule wõerandada, meie seadus nähtawaste ei tunne.

Wõimata oleks terwest reast raskustest üle saada, mis siis tahtmataalt tekitwad kui meie wee, kui kalda päralt-asja peale waatame, mida ühe ehk kahe isiku soowil iseseiswaks omanduseõiguse objektsiks wõib muuta. Suwitaw oleks niisuguse seisukoha juures 759—770 paragrafide III kõites olemasolemise seletamist kuulda saada. Nendes paragrafides, nagu teada, on meie seaduselogu seisukoht täiesti Rooma oma, kus nagu juba öeldud, wett kas kõigi ehk riigi omanduseks loeti. Seal oli mõtet käsimumsi käsitada, kelle oma on uus saar, mis jões tekib, maariba, mida wool aegamööda kalda juurde uhab, ehk endine jõe põhi, kui jõgi oma jooksu muudab wõi ära kuiwab. Seal oliwad need asjad niisuguses piirkonnas, mis enne kellegi erasitu oma ei ol-

*) Waata G. Bubenbrot, Sammlung der Gesetze, 2. B., Riga, 1821, lehet. 585. §. Ewers; Ritter- und Land-Rechte. Dorpat, 1821, lehet. 480.

nud, sellepärast võis ka seal arvamine tekkida, et need uueste ilmale tulnud asjad nende päralt on, kes esimesena neid oma kätte saab, ning selle arvamise ümberlõtkamisel tuli seadusenormid välja anda, mis nende asjade peale kalda omanikkudele suurema õiguse andsiwad.

Mis jaoks on tarwis meil neid Nooma määrusi Balti eraõigusesse üles võtta, kui meie weeb täielises erainimese omanduses seisawad? Omanduseõigus ulatab ju mitte üksnes pinna enese, waid ka selle pinna aluse ning pealse ruumi üle (877). Kõsimust oleks niisugusel korral ilma 759—770 paragrafide tagi wäga kerge ära otsustada: kelle oma wesi, selle oma on ka uueste tekkinud jaar, ärakuivanud weelogu põhi ning kalda ääres „piiri-joone“ taga tekkinud maaribad. Meie ei saa neid määrusi ka teatava pleonasmusega — üleauruse kordamisega — seletada, sest kui wesi maast lahutatud tohib saada, siis võib ju wäga kergeste juhtumist ette tulla, kus wesi ühe ning kallas teise omandus on. Meie mõisnikud ning nende kaitstjad toonitawad õige tihhi, et nemad wett talupojale müünud ei ole ja toowad selle tõenduselks ülewalpool senati otsuses (1899, № 19) tähendatud põhjendusi ette. Enamaste on aga lugu nii olnud, et wanemal ajal, kus müügi kontrahid tehti, keegi wee wäärtust hinnata ei osanud; kui wett kusagil mõedetigi, siis wõeti ta ikka „kõlbmata maa“ hulka, mis hindamise alla ei käinud, üles. Ja kui mõisnik koha müümise juures omale weel koha peal jahipidamise ning kalapüüdmise sermitudi wälja tingis, siis armas ta enese õigused küllalt kaitstud olemat. Müüd aga, kus ka talumehed hakawad rohkemal mõedul kalu püüdma, seletatakse suure juuga, et wett ei ole müüdudki. Senat on nende seletustega tihti nõus, ja ei ole midagi imestada, kui meie warsti niikaugele jõuame, kus kõik järwed ning jõed mõisnikkude omaks on seletatud, nagu omal ajal terwe maapind ühes töbinimestega nende omandus oli.

Kui seadus wett kaldast lahutada ei luba, siis järgneb sellest, et igal maa omanikul, kelle koht järwe eht jõe kaldal asub, ka täeline õigus on kalu püüda. Paragraf 1081 annab temale õiguse teistelegi tema piirides kalapüüdmist ära keelata. Tähelepanemist wõiks weel selle peale juhtida, et 1081:da paragrafi jaksakeelne tekst sõna-sõnalt nii käib: „Der Grundeigentümer darf in seinen Grenzen jedem Dritten die Ausübung der Fischerei untersagen“, just maa omanikkude, mitte aga weteomnikkude õiguse annab seadus igale kolmandamale isikule tema omanduse piirides kalapüüdmist ära keelata. Mendes wetes, mis kellegi eraomandus ei ole, peaks kalapüüdmine igalhel lubatud olema. Kuid seadus annab siiski ka siin kaldaomanikkudele kaunis suured eesõigused: meres kui ka Peipsijärwel on kaldaomanikkudel ainuõigus kolme wersta lauguseni kalu püüda; Kuramaa rannas ei ole kolmewerstatilise püüdmise riba kohta isekralist määrust maksmas, nii et seal kaldaomanikul ainuõigus on üleüldse terwes mere-osas kalu püüda, nagu seda Wälitsew senat on seletanud (waata W. S. Tsiw. kasj. Depart. selet. 1901. a. № 28). Kuramaa luues n. n. wabas järwes on kalapüüdmine kõigile Kuramaa elanikkudele lubatud. Mõnesugune erand üleüldisest põhjus-

mõtteft, et igaüks wabalt oma wetes kalu tahab püüda ning teift seda tegemast ära keelata, on 1035 paragrafis Kuramaa kohta ette nähtud. Selle paragrafi järele võib Kuramaal iga maaomanik, kui ta maa selle ehk teise järwe kaldal ajub (wabab järwed wälja arwatud), sume jooksul terwes järwes kalu püüda, olgugi et tema koht ainult ühe osa kaldast sünnitab. Talwel peab ta aga enne püüdmist teistele kalda omanikkudele teatama ning pärast saagi nendega ühewõrtiselt ära jagama. Üksnes niisugusel korral, kui weft juba kohta kaardi peal üles on märgitud ning kohta piirid weefiti läbi on tõmmatud, peab kaldaomanik ainult kaardi peal ülestähendatud järwe-osa ga leppima.

Tähendamise wäärt on weel ehk see asjaolu, et üleüldistes jõgedes, mille hulka Eestimaa! Narowa, Piitwimaal — Düüna, Koitwa, Ema- ning Pärnujõgi, Kuramaal peale Düüna weel Windawa, Abau, Misja, Na ja Nuts käiwad (1014), õngega kalapüüdmine kõigile lubatud on (101E), kuna aga wõrtudega ehk mõnel teisel wiisil üksnes kaldaomanikud püüda wõiwad (1036). Seadus ei luba kedagi isegi omanikka mitte, nendes wetes, kus kalu leidub, linu ehk kanepit leotada. Teotuste jaoks võib küll järwedest ning jõgedest wett wõtta, kuid selle tingimisega, et ärarikutud wett pärast järwe ehk jõkke tagasi ei lastaks. Kellel õigus on kalu püüda, see ei ole mingisuguse ajaga piiratud, tähendab võib seda ka kala kudemise ajal teha (1038).

Perekonna õiguseft.

A. Wirt.

Iga perekonna elus (perekonna all mõtleme siin nagu ka allpool itka ainult seaduse poolt ettenäidatud nõudmistele järel abielusse astunud meest ja naest ja neid nende lastest, keda seadus niisugusteks tunnistab) märkame enam-wähem selgelt kahte külge, mis õiguslist korraldamist nõuawad ja harilikult ka juba igas kodanlikes õiguses korraldust leiawad. Üheks küljeks oleks perekonna liikmete, s. o. mehe ja naese ja nende laste isiklik wahetord ükssteisega, teiseks küljeks — nende warandusline wahetord. Need määrused, mis perekonna liikmete isikliku wahetorra kohta käiwad, peawad selgeks tegema, misugused õigused ja kohused on igal perekonna liikmel iga teise sellesama perekonna liikme kui teatavas perekondlikes ühenduses olewa inimese wastu. Siin wastatakse ära küsimused, nagu järgmised: kas on kõigil perekonna liikmetel ükssteise wastu ühesugused õigused ja kohused, — warandusline kõlg täieste wälja jätud, — ja kui ei ole, siis kellel on perekonnas suuremad õigused, kui laialdasel need õigused teiste perekonna liikmete kohta jne. jne. Teised määrused jälle, mis waranduslise wahetorra kohta oisustandwad on, õiendawad perekonna liikmete waranduslist asju ja seletawad ära, kas üksikutele perekonna liikmetele võib oma ette, teistest lahjus olewat warandust olla, ja kui ei wõi, kui palju siis ühel ehk teisel perekonna liikmel teise waranduse kohta õigusi on jne. Sühibalt

õeldes, üks osa perekonna õigusest määrab ära, kui palju ühel ehk teisel perekonna liikmel teise sellesama perekonna liikme isiku kohta ütlemist on, — see on isikline perekonna õigus, ja siin tuleb rääkida perekonna liikmete isiklikest õigustest ja kohustest. Teine osa perekonna õigusest määrab ära, kui palju ühel ehk teisel perekonna liikmel teise sellesama perekonna liikme waranduse kohta ütlemist on, — see on warandusline perekonna õigus, ja siin tuleb rääkida perekonna liikmete waranduslikest õigustest ja kohustest.

Muidugi mõista, on perekonna õiguse kumbki külg küllalt ligidalt teisega seotud, kuid liig julge oleks ütelda, et siin üks külg teist määrab, teist ära tingib, et sellel perekonna liikmel, sellele palju õigusi on antud teiste isiku kohta, niisama palju sel ka nende waranduse kohta õigusi on. Olemas olevate rahwaste perekonna õigusega tutvustamine näitab meile, et seal, kus perekonnas mõnele üksikule liikmele kõigi teiste sellesama perekonna liikmete kohta laioldajad õigused, tihti laraldane wõimigi kätte on antud, sellesama wõimsa isiku õigused teiste perekonna liikmete waranduse kohta wõrdlemisi õige kitsad on. Wene kodanline õigus, näituseks, annab abielus olewa naesterahwa tema isikusse puutuwaes küsimustes õige suurelt mehe woli alla, kuid waranduslikes küsimustes on ta täiesti iseseisew. „Naene on kohustatud ennast oma mehele kui perekonna peale alla andma; armastuses, aukariuses ja piiritu sõnakuulmises tema wastu käima; temale kui maja perenaene igasugu headmeelt walmistama ja õrnust ülesnäitama,“ pajatab Wene Seaduskoogu X kõide (§ 107) naese kohustest. Waranduslike wahetorra määrab aga seesama õigus nii ära, et abielusse astumisega mehe ja naese warandus mitte kokku ei jula (§ 109), et naene ka abielus omale, oma ette warandust wõib muretseada (§ 110), ja et nagu mees oma warandust, niisamuti ka naene oma warandust wõib, ilma mehe lubamata, omal nimel müüa, pantida ja muul wiisil käsutada (§ 114).

Sedatorda oli meil siin mõte ainult isiklike perekonna õiguse juures peatada ja sellestki ainult ühte küllest, nimelt abielus olewa mehe ja naese isiklisi õigusi ja kohusi käsitada. Ja siin peame juba alguses tähendama, et abielu kahe inimese wahel nii ligidase ühenduse tekitab, et abielu rahwa isiklike wahetorra peale wäljastpoolt õiguslike ettekirjutuste läbi raske on mõjuda. Iga õigus, kui ta ainult paberil ei pea seisma, waid elusse peab tungima, elu korraldama, peab enese taga wõimu tundma, kes õigusele tee ette rajab, seda teeb tasanab, kui õigusele teed ei anta, ehk õigust rikutakse. Wõim aga korraldab kõige pealt ja kõige esite inimeste wälimist wahetorda ja et saa inimeste hingesse tungida, ega seal otsekohe muudatust sünnitada. Sellepärast jääb abielus, mis kõige pealt ilkagi waimline ühendus on, nimelt omawaheline isikline wahetord, suuremalt jaolt selleaegse kõlbluse ja kombete korraldada ja ainult paiguti, kus abielu inimesed nõnda ütelda wälimise ilmaga kokku puutuwad, tabab neid ka õigus ühes wõi teises küsimuses ja korraldab nende wahetorda wälimise ilma nõuete kohaselt. Selle tõttu on aga ka igas kodanlikes õiguses abielu rahwa isiklike õiguste

ja kohuste kohta käivad määrused õige wäitjearwulised. Ja tihti paigutatakse siia määrused, mis koguniste mitte õiguslist laadi ei kanna ja mis ainult heade soowide liiki tuleksiwad lugeda, nagu ülemapool ettetõudud paragrafis Wene kodanlijest õigusest nõudmised armastuse, auharatuse, heameele tegemise ja õrnuse kohta. On meil tundmuste walla kohta mõned mõedupuud olemas, et meie sel korral, kui teine pool abielus meie wastu tarwilist määrata tundmust ei awalda, teda kohtu ette wõitfime kutsuda ja täit tundmuste mõetu nõuda? See jääb ainult seaduse- raamatu koostuseadja waga ts soowits, ja kuigi sellel paragrafil teatav kaswatam mõju feltskonna peale oleks, siiski oleks sarnaste määruste õigem koht jutluseraamatus, mitte seadustekogus. Muidu wõib ju seaduseraamatusse kes teab kui palju „armastuse ja truuduse“ paragrafist üles wõtta, ilma et sellest abielul kasu tuleks.

Umbes sedasama, waga soowi laadi on ka nõudmised sõnakuulmise kohta. Kui kaugele ühes ehk teises küsimuses naese sõnakuulmine peab minema, seda peab seadus punkt punktilt ette lugema. Muidu ei tea ükski wõim mehele appi minna, kui naene tema wastu sõnakuulmata on. Mii ei ole see Balti eraõiguse määrus, mis ka naese sõnakuulmise kohta käib, mitte õiguslist, waid usulif-kõlblift laadi ja selle määruse algallikats on Piibel, ehk ligemalt wõttes Uus Testament, kus apostel Paulus meest naese peats nimetab ja siis naese käest sõnakuulmist oma mehe wastu nõuab. Seda algallikat ei salga ka meie eraõiguse-raamatu koostuseadja ja näitab paragrafialuses märkuses Ewangeliumi=Luteri usu Agenda peale 1832. a., kus paarirahwa laulatamise korras see tuntud sõnakuulmise paragraf üles olewat tähendatud. „Mehel on õigus naese käest sõnakuulmist ja oma (mehe) wolile allahetmist nõuda“ (Balti eraõigus, III köide, § 8, p. 1). Seda õigust wõib mees laialt tarwitada ja seda õigust tarwitatakse ka õhtralt, kuid sel korral kui abielu õrnem pool sõnakuulmata ts lähed ja enam mehe wolile alla ei anna, siis ei saa teda selleks ka keegi wõim enam sundida ega temale ka mingisugust karistust wõi wabaduse kiisendust sõnakuulmatuse eest määrata. Teisiti ütelda, see pole mitte seaduseparagraf, waid ilus lause laulatuse jutlusest. Sedasama tuleb ka Wene kodanlise õiguse paragrafist (107) ütelda, mis isegi juba piiritra sõnakuulmisest räägib. Siin on igast piirist sõnade tarwitamise juures üle mindud, ja siin on seaduseandja ainult oma ilusaid soowitsid ja hingelift ihaldust awaldanud, mis tegelikus elus ehk ka läbiwiidawad ja wõib olla läbiwiidudki on, kuid selle juures ei wõi enam juttugi olla õigusest ja seadusest, õiguslistest wõi seaduslistest wahekorraft. Alpool jätame juba niisugused õrnuse, sõnakuulmise ja ükssteise toetamise paragrafid kõrwale ja puudutame ainult niisugust mehe ja naese õigust ja nende kohustid, mis tegeliku tähisufega on, ja asja lühiduse pärast ainult Balti eraõiguse piirides.

Mehe ja naese wahekorrd Balti eraõiguses on täieste Germania tõugu rahwaste õigusliste maitse järele wälja arendatud, ja sarnane wahekorrd tema põhjuspoontes (talduwust on küll suuremaid ja wäitsemaitse ühele ja teisele poole) walitseb praegu igal pool weel kõigi hari-

tud rahwaste juures. Rooma abielu põhjusjoontest, mis abielu rahwa ühedigulusest räägivad, ei ole warjugi järele jäänud. Naene on mehe hoolcalusest tehtud, otsekohe mehe eestkostmise alla pandud. Minult mees on täiealine ja täiediguline isik. Naene jääb diguliselt väetiks, seni kui ta mehel on, ja isegi täiskaswanud ja iseseiswad neiud pole Balti eraõiguse põhjusemõtte järele küllalt täiskaswanud digulise elu ja tema nõudmistele täimise tarwis, kuna seadus (III t., §§ 512—515) õige pikalt niisuguste naesterahwaste nõuandjatest räägib. Mehel olewal naesel on aga oma alaline nõuandja, diguline tugi, ehk veel selgemalt eestkostja, nagu seadus (§ 11) meest päris lausa nimetab. Ja et siin mitte ühiste sõnadega tegemist pole, seda tõendawad kõik naese ja mehe isiklike õiguste ja kohuste kohta käiwad määrused, mis nende eneste wahelorda ühelt poolt ja nende ning nende laste wahelorda teiselt poolt tõendawad.

Minusest wastastikk õigusest ja ühtlasi kohusest on see, et kummagi abielu inimesel teise käest abielu truudust õigus on nõuda (III t., § 7), s. o. et kumbki paarisrahwast ei tohi abielu rikkuda. Ikka ja alati ei ole see abielus mitte nii olnud ja mõni aastasada tagasi ei seatud seda nõudmist mehe kohta mitte üles. Müüb aga nõutakse truudust nii naese kui ka mehe käest, ja sellel nõudmisel on need tegelikud tagajärjed, et abielu rikkumise korral süüta poole nõudmise peale abielu lahutud saab ja süüdlasel poolel tema teo eest mimejused, tihti õige tuntawad tagajärjed kanda tulewad.

Teisest õigusest ja ühtlasi kohusest, mis abielu inimestel üksteise wastu on, nimetab seadus üheskoos elamist (sealsamas, § 7). Diguse pärast ei ole siin meil mitte otsekohe wastastikuse kohusega tegemist, sest et naese õigus mehe käest üheskoos elamist nõuda selle õiguse warju ära taob, mis mehel naese wastu on ja mis ütleb (seals., § 8): „Mehele on õigus elamiskohuta ära määrata ja nõuda, et naene temale järele tuleks.“ Naese õigus seisab siin enam selles, et ta mehe juures wõib elada (õlguigi ei ta selles ka kohustatud on) ja nõuda wõib, et mees teda oma juures elada laseks.

Mingisugused lepingud ja tingimised, mille siis oleks abielu truuduse ja kooselamise kohustuse kõrvaldamine, pole mitte lubatud, ja niisugused lepingud ei ole mitte makswad (§ 7). Elus tulewad niisugused lepingud, iseäranis wiimasel ajal, küllalt tihti ette, kus mees ja naene oma wahel maha teewad, et nad üksteisest lahus peawad elama ja et naene selle juures mitte sugugi enam ülespidamist ei tohi nõuda mehe käest ehk et ta ülespidamist mitte suuremal määral ei tohi nõuda kui selles lepingus näidatud. Nagu öeldud, pole need lepingud makswad, ja nii siis ei saa ka naene sarnase lepingu põhjal mingisugust ülespidamist mehe käest nõuda, ega saa sel wiisil ka mees mitte ülespidamise kohusest lahti, nagu pea allpool veel näeme. Igatahes aga tuleb meie eraõigusele seda teenuskits lugeada, et ta selle arusaadawa põhjusemõtte, mille üle ikka veel mõnel pool waieldakse, selge sõnaga wälja on ütelnud ja iga lahtluse sellega selles asjas laotanud.

Kui abielu üsttute poolte õiguste ja kohuste juurde edasi minna,

fiis peab üttema, et mehele kuigi enam õigust on antud, fiis ka enam kohusid peale on pandud. Silmapaistvamaks mehe õiguselt ja ühtlasi naese kohuselt abielu rahwa isiklises wahetoras on see, et nagu ülewalpool tähendatud, mees naese elukohta ära määrab, see tähendab — mehe elukoht on seaduse järele ka naese elukoht ja naene peab elukohta walitus mehe järel käima. Silmapaistvamaks naese õiguselt ja ühtlasi mehe kohuselt on — naesele ülespidamise andmine mehe poolt. „Naesel on õigus mehe kätte ülespidamist nõuda mehe seisuse ja külluse järele, selle peale vaatamata, kas naene abielusse astudes, enesega warandust kaasa tõi või mitte“ (III lõide, § 9). Nii fiis peab mees naest oma enese seisuse ja külluse kohaselt ülewalpidama, olgugi et tihti naese nõudmised suuremad ehk ka wähemad on, kui mehe küllus seda lubab, — asi, mida tegelikus elus tähele ei panda ja mille wastu tihti efsitakse.

Kuid need kaks põhjuseid, mis mõlemi wahetorra nii selgeste ära määravad, lubavad ka teatawatel lorbadel erandisi, ja mõned neist on juba seaduses enesest ette nähtud. Mees, kes kohtu otsuse järele on sunnitud ole või asumisele määratud, ei saa ka nõuda, et naene temale järele lähets (§ 8, p. 2). Niisamuti ei või seda nõuda mees, kes mõne laidusewäärilise põhjuse pärast kuskile ära on läinud (sealsamas). Ei saa ka mees, kellel kindlat elukohta ei ole, nõuda, et naene ühes temaga mustlast mängiks, ehk et naene paadialust mehe kindlast elukohast peaks. Niisugustel lorbadel ei maksa see seaduse nõudmine arusaadawatel põhjustel mitte. Niisamuti peaks ka järeldama, et see nõudmine makses ei ole, kui mehel warandust ega tööhõudu naese ja laste ülespidamiseks ei ole, naene aga selle wastu kas oma waranduse ehk tööbabil perekonna toitja ja ülewalpidaja osa mängib. Siin võib ja peab ka tegelikus elus wahetord tekkima, mis kas õiguslikelt kaitstud peab olema, et naene mehe kätte võib nõuda, et ta temaga koos, tema juures elaks, ehk kus naene vähemalt mitte kohustatud ei ole mehe järele minema, kui sellest perekonna ülewalpidamisele kahju tuleb. Iseenesest mäista, ei või naese kätte niisugune mees oma juures elamist nõuda, kes naesega hulwaste ja haawawalt ümber käib, näituselt, teda pekjab, wälja ajab jne.

Niisamuti on ka naese õigus mehe kätte omale ülespidamist nõuda teatawas mõttes tingitud, ja kõige esmalt just selle läbi, et naene fiis ka mehe juures peab elama. Seda pole küll seaduses otseselt mitte öeldud (§ 7 „ükssteie toetamist,“ mis seal kooselamise“ järele pandud, ei saa siin aluselt wõtta, kui iseenesest juba liiga uduft üteldust), kuid järeldada võib seda tõendust nii ühest kui teisest. Mehel on, näituselt, õigus nõuda, et naene tema juures elaks, ja weel enam, et naene tema majapidamise juhtimisest osa wõtaks (§ 8, p. 3). Arwata võib, et mehe kohused ainult selle naese wastu täidetud peawad olema, kes ka oma kohusid mehe wastu täidab. Sedasama võib järeldada ka 8. lõite 128. paragrafist, kus meest kohustatakse naesele ülespidamist andma, kui sellekohased wõimud meest ja naest kas ajutiselt proowi peale ehk lahutamise protsessi ajaks ükssteiest lahuse elama panewad. Siit wõiks järeldada, et teistjulistel juhtumistel, kus mees ja naene ka lahuse elawad, mees omelt mitte kohustatud ei ole naesele ülespidamist.

andma. Ise asi on aga see juhtumine, kus mees naest on sundinud oma juurest ära minema, kas halwa ümberkäimise abil eht mõnel muul viisil. Siin on naesl ifkagi õigus ülespidamist mehe käest nõuda.

Peab ifeäraldi ka seda weel alla kriipsutama, et tarwilisel korral ka naene on lohusatud meest ülewalpida (§ 8, p. 8), mis ka ifeene-seft küllalt arusaadam on. Nii et era lordadel ka naesl waja on meest ülewalpida, kuid igatahes ainult eralordadel.

Mis teistesse mehe õigustesse puutub, siis seisawad nad selles, et mees oma naese õiguste kaitseks kohtus ja wäljaspool kohtu wälja wõib astuda, ja et ta naese wastu tehtud kuritegude ja üleastumiste karistamist wõib nõuda (§ 8, p. 4. ja 5.). Kõike seda ilma ifeäralise woliustkirjata.

Et aga mees naese eestkostja on, siis tekitab küsimus, kas naesl enesel on õigus oma eest kohtus wälja astuda, ilma et tal selles mehe luba wõi nõusolemist tarwis oleks. Kui eestkostmise alla käimal ifitul peaks tal see õigus puuduma, ja selles mõites ongi mõned suuremategi kohtute otsused tehtud, olgugi et Wene Kodanlise Kohtumõistmise Seaduse § 17 selgeste ütleb, et igatühel kohtus oma õiguste kaitmine ja nõudmine wõimalik on. Kui kohtuid Baltimaal uuendati, siis lisati siia tähendus juurde, et seda üleülbist kohtumõistmise lorda Baltimaal nende eradiguse paragrafidega kokkukõlasse tuleb seadida, mis mehe eestkostmise õiguseft naese üle räägimad. Kudas seda kokkukõla leida, jäi ära seletamata. Igatahes on asju, mis naene ilma mehe nõusolemiseta wõib otsustada (III kõide, § 56) ja sellest tuleb järeldada, et niisugustes wähemalt asjades naesl õigus on ka kohtutes ilma mehe nõusolemiseta wälja astuda.

Ifeäralisteks naese õigusteks tuleb weel seda nimetada, et naene peale mehe perekonna nime kõit mehe seisuse õigused saab, kui temal enesl suuremaid õigusi ei olnud, et ta need õigused ka siis alles hoiab, kui mees nad kaotanud on, ja et ta abielus olles oma kõrgema seisuse õigusi mitte ei kaota, kuigi ta neid ei mehele ega ka lastele edasi ei anna (III kõide, §§ 5, 6).

Kui paarisrahwa õigusi nende laste kohta teisel kohal arutada ja siin ainult lühedalt tähendada, et laste kohta ka jällegi mehe wõil otsustaw õigus on, kui weel juurde lisada, et waranduslistest asjades ja ifegi oma päralt olewa waranduse küsimustes naene on lohusatud tihti mehe nõusolemist küsima (näituseks, liikumata waranduse müümise jne. juures), siis tuleb ütelda, et Balti eradiguses naese kui eestkostmise all olewa iftu seisukohti järjekindlalt läbi on wiidud. Minusesed karmimata õigused on naesl — õigus mehe perekonna nime ja õigus tema seisuse õiguste peale. Ülespidamise nõudmise õigus on igatahes sellega seotud, et naene mehe juures elaks ja tema majapidamise juhtimisest osa wõtaks, ja see kõit wajutab sellelegi õigusele ifeäralise ümardaja oleku piisari peale. Ole mehele truu, juhi tema majapidamist ja selle eest wõi sel korral on sul peatoidus mehe poolt. Baltimaa eradiguse seisukohti abielus olewa naese õiguste ja kohtuste asjus on wananenud ja nõuab ajatõhasti parandamist ja uuendamist.

Senati kassafiooni-departemangude seletused.

Kas on lepingul, mis lahutatud abielurahwas laste jaotamises teinud, seadusline maksimus? Senati tsiviil-asjade departemangus oli 12. detsembril s. a. asi arutusel, millel lahutatud abielurahwa kohta põhjusmõtteline tähtsus on.

M. Onatsewitsch ja tema naine Madeshda tegid, kui nad abielu-lahutamise pärast kohustusse hakkasid minema, eneste wahel kirjaliku lepingu et mees enese peale abielu rikkumise süü pidi wõtma, kuid selle eest pidi mõlemad wanemad lapsed temale jääma, kuna naine noorema tütre enese juurde wõttis. Peale selle oli veel maha tehtud, et ema noorema tütre juurel ka isa juurde ja wiimane omalt poolt wanemad lapsed ema juurde pidi lastma, et sedawiisi sidemeid wanemate ja laste wahel alles hoida. Lahutus läks toime. Mõni aeg peale selle tõstis ema Warsjawi ringkonnakohtus nõudmise, et tema ka wanemat tütart mehe käest kätte tahab, sest et wiimane teda mitte dieti ei kaswata ja tema koolitamise hooletusesse jätab. Mees omalt poolt tõstis ühtlasi wastu-nõudmise sellepärast, et endine naene nooremat tütart juuresel waheajal tema juurde ei lasse, nagu see lepingus maha oli tehtud. Ringkonna-kohus otsustas, et mees wanema tütre emale wälja peab andma. Sellesama otsuse kinnitas ka palat. Mees kaebas senatisse edasi. Senat kustutas endise otsuse maha ja andis seletuse, et kohtuotsus nende dokumentide (lepingu) peal peab põhjenema, mis kohtuskäijad pooled oma wahel teinud.

Käemeeste (girantide) wastutusest. F. Berghold ja E. Ede Kuramaal olid Frauenburi rahukohtunikule palwe annud, et neid käemeeste kohustest J. Silbergi 213-rublase wõla asjas wabastataks, sest et wõlglane oma terwe waranduse ära oli müünud ja wallast wälja rännanud, Sutringeni hoiu- ja laenuühisus aga wõlga kaebajate kui käemeeste käest nõudis. Kaebuses oli seletatud, et wõlglaste ära-minel hoiu- ja laenuühisusele väga hästi teada oli ja wõla kättesaama-tuses seega ühisusel enesel süüdi on. Rahukohtunik wabastas mõlemad käemehed wastutusest; sedasama tegi ka Goldingeni rahukogu. Senat aga seletas, et laenuasutuse wiiwitus veel mitte põhjuseks ei wõi olla käemeeste wastutuse kohustest wabastamise juures ja andis asja uueks läbiwaatamiseks Riibawi rahukogusse. Wiimane leidis, et wõlglane otse hoiu- ja laenuühisuse direktori filma all oma waranduse ära oli müünud ja seega ühisust ennaft hooletuses süüdlasjeks tuleb pidada, ja wabastas käemehed ikkagi nende wastutuse kohustest.

Senati otsus kubeneri sunduslise määruse asjus. Wiitwimaa kuberner andis 11. märtsil 1910. a. sunduslise määruse wälja, mille järele tindikala püüf ära keelatakse ühe wersta laugusel iga jõe suus, mis Peipsi järwe woolab. See sundusline määrus ei käinud maksimate seadustega mitte kokku, nagu seda üleüldine kubermangu-seadus kubeneride sundusliste määruste kohta ette kirjutab, sest jarnast kitsendust kalapüügi asjus tähendatud järwel pole ei Balti era-

õiguses ega ka üleüldistes Wenemaa seadustes, mis Peipsijärve kalapüüdmise kohta käivad, ette nähtud.

Sellegi pärast karistafid kohalised kohrud tähendatud fonduslise määruse rikkujaid rahukohtute seaduse 29. paragrafi põhjal. Nüüd on senat (23./30. novembril 1912. a.) otsuse teinud, mis tähendatud fonduslise määruse tähtsusetaks tunnistab. Selle juures rõhutab senat veel iseäranis seda üleüldise kubermangu-seaduse paragrafi (421) mis nõuab, et kuberneride poolt välja antavad fonduslised määrused mitte kuidagi wiisi maksimate seaduste vastu ei tohi läia. Nii peatvad ka kohtud, kui nad kedagi kubeneri poolt antud fonduslise määruse rikkumise eest wastutusele wõtawad, kõige pealt selgeks tegema, kas rikutud fondusline määrus mitte seaduse vastu ei läi ja kas kuberneril tähendatud asjas õigust on seaduse rätendamiseks ja arendamiseks fonduslisi määrusi välja kuulutada. Et Peipsijärve kalapüügi asi seaduses teistiti on korraldatud, kui seda Niwimaa kubeneri fondusline määrus korraldada tahis, siis ei ole sellest määrusest üleastumine mitte karistatav. Kui aga kalapüüki Peipsijärwes teistiti tahetaks korraldada, kui seda senised seadused teewad, siis on selleks seadusline tee põhjusseaduste 94. paragrafis ette näidatud.

Senati arwamine jõevee rikkumise kohta. Mõni aeg tagasi wõeti Babianisi linnas Psoolamaal 13 wabrikuomanikku sellepärast wastutusele, et nad wabrikute mustawee otseteed Dobrosjinka jõtte lastawad ja sel teel jõeveet solgiwad. Petrokowi ringkonnakohtus mõistis kaebelused 200 rubla trahwi maksma ehk maksujõuetusel kahets kuuts aresti. Prokurör ei jäänud selle otsusega rahule ja asi läks Warsšawi kohtupalatisse, kus endine otsus kinnitati ja peale selle veel kaebelustele kohujeks tehti poole aasta jooksul wabrikuteft jõtte lastawat wett kohjutaks teha. Kui wabrikuomanikud seda otsust heaga täita ei taha, siis teeb politsei seda wabrikantide kulul. Kaebeluste edasikaebtusel läks asi senatisse, kus paloti otsus kinnitati.

Senati administratsiooni-departemangu seletused.

Linna raha määramise kohta andis senat 19. webruaril j. a. № 2318 all järgmise sifuga käjufirja välja: Et linnarahafid wõib ainult kohalikkude tarwiduste peale kulutada, ja et neid mitte ei tohi kulutada muude, olgugi üleüldiskafulistete otstarbete peale, mis otsekohe kohalikkude elanikkude tarwidustega ühenduses ei seisa, siis peab selle põhjal tunnistama, et linnawolikogul õigust ei ole otsuseks teha — wiljaliduse tõttu puudusfikannatajatele teatawai rahasumma määrata.

Komisjarid peatwad asja kohta peal uurima. Ühe Wiljandi wallamehe kaebtuse asjus selle wallawalitsuse peale on senat „W. Teat.“ järele seletanud, et maksimate seaduste järele talurahwas asjade komisjarid on kohustatud, kui tema all olemate wallawalitsuse ametnikkude peale kaewatakse, isiklikult sündmuse kohale sõitma ja seal põhjalikult uurimist antud kaebtuse üle ettewõtma, aga mitte ainult süüdistawate wallaametikude firjalikkude seletustega leppima.

Wastutaw toimetaja: Joh. Reinthal.

Wäljaandja: Eesti Kirjastuse-Osahifus „Uhiselu“.

Trükitud W. Ehrenpreisi trükitojas, Tallinnas, Müüki uul. 11.